

Derde pilot
Bloemrijke randen en duurzame verpachting
Bernheze 2020-2021

Derde pilot

Bloemrijke randen en duurzame verpachting

Bernheze 2020-2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Inspecties	6
2.1 Inspectie percelen gemeente Bernheze	6
2.2 Inspectie ontwikkeling bloemrijke randen	36
2.3 Enkele voorbeelden van randenbeheer op andere locaties in Nederland	42
3. Reactie van deelnemers	45
4. Adviezen en suggesties voor 2021	46
5. Vervolg ontwikkeling bloemenranden in 2021	47
5.1 Inzaaien	47
5.2 Inspectie bloemenranden	48
6. Conclusies	57
7. Geraadpleegde bronnen	57
colofon	57
 Bijlage 1	 Kaart en luchtfoto met percelen 58
Bijlage 2	Voorwaarden randenbeheer 2021 63

Het plaatsen van de borden, samen met de deelnemers, in 2019.

Derde pilot

Bloemrijke randen en duurzame verpachting

Bernheze 2020-2021

I Inleiding

In 2018 is de gemeente Bernheze gestart met de pilot “Bloemrijke randen”. Het idee erachter was om grond die de gemeente verpacht op een duurzame manier op de markt te brengen o.a. door bloemrijke randen te stimuleren op deze landbouwgronden. En daarmee de aandacht te vestigen op biodiversiteit en bij te dragen aan een positief imago van de agrariërs. Een aantal pachters zijn destijds uitgenodigd om deel te nemen aan het project.

Een ander belangrijk item in deze pilot is het verminderen en nuanceren van bestrijdingsmiddelen. Diverse onderzoeken wijzen namelijk uit dat bepaalde bestrijdingsmiddelen op de langere termijn ernstige gevolgen hebben voor de volksgezondheid

In 2018 en 2019 is ook verslag gedaan van het eerste en tweede jaar van deze pilot (zie verslag “Pilot bloemrijke randen Bernheze 2018” en “Tweede pilot Bloemrijke randen Bernheze 2019”).

De gemeente Bernheze heeft in 2020 de pilot ‘bloemrijke randen’ voortgezet. Het was de bedoeling dat dit het derde en laatste jaar van deze pilot zou zijn. In 2020 was de intentie om met alle deelnemende partijen bijeenkomsten te organiseren om conclusies en aanbevelingen te formuleren m.b.t. duurzaam verpachten van landbouwgrond. Zoals met veel zaken heeft ook hier Corona roet in het eten gegooid en daarom is deze pilot met een jaar verlengd, in de hoop dat de evaluatie in 2021 wel doorgang kan vinden. De voorwaarden voor deelname aan de pilot zijn voor 2020 aangepast. Deze zijn terug te vinden in de bijlage 2 “Voorwaarden randenbeheer 2020” (bladzijde 63).

Ondanks het uitstel i.v.m. corona hebben er in 2020 wel inspectieronden plaats gevonden. Naast percelen die binnen deze pilot vallen zijn ook alle andere percelen, die de gemeente als landbouwgrond verpacht, meegenomen tijdens de inspectieronden in het voorjaar. Tijdens deze eerste twee inspectieronden is voornamelijk gekeken of iedereen zich hield aan de afspraak om geen glyfosaat te gebruiken. En is geconstateerd dat in alle gevallen er geen sprake is geweest van het gebruik van glyfosaat. De resultaten van de inspectieronden zijn op foto vastgelegd en zijn deels in dit verslag opgenomen.

De bloemenranden hebben in 2020 wederom uitbundig gebloeid en er zijn diverse veldbezoeken geweest om te zien hoe de bloemenranden zich ontwikkelden. Onderstaand volgt een beknopt overzicht van deze veldbezoeken en de verschillende stadia van ontwikkeling van de (meerjarige) bloemenranden.

Als bijlage 1 (bladzijde 58-61) zijn een kaart en een luchtfoto toegevoegd met nummers die corresponderen met de nummers voor de namen van de percelen zoals aangeduid in dit verslag.

2 Inspecties

In het voorjaar en de zomer van 2020 zijn er 2 inspectierondes geweest van de in totaal 19 percelen die verpacht worden door de gemeente Bernheze. Voor de bloemrijke randen binnen deze pilot zijn in 2020 in totaal 5 inspectierondes geweest.

Hieronder volgt een overzicht van deze inspectierondes.

2.1 Inspectie percelen gemeente Bernheze 25-03-2020 en 20-04-2020 op het verbod van gebruik van glyfosaat

Nummers voor de percelen verwijzen naar de nummers van de locaties op de kaart en luchtfoto (bijlage 1, bladzijde 58-61).

Nr. 1. Bosschebaan 25-03-2020

Nr. 1. Bosschebaan 20-04-2020

Nr. 2 Zoggelsestraat 25-03-2020

Nr. 2 Zoggelsestraat 20-04-2020

Nr. 3 Nieuwe Erven 25-03-2020

Nr. 3 Nieuwe Erven 20-04-2020

Nr. 4 Ruitersweg West 25-03-2020

Nr. 4 Ruitersweg West 20-04-2020

Nr. 5 Meerweg 25-03-2020

Nr. 5 Meerweg 20-04-2020

Nr. 6 Schoonstraat 25-03-2020

Nr. 6 Schoonstraat 20-04-2020

Nr. 7 Donzel 25-03-2020

Nr. 7 Donzel 20-04-2020

Nr. 8 Weverstraat 25-03-2020

Nr. 8 Weverstraat 20-04-2020

Nr. 9 Weijen 25-03-2020

Nr. 9 Weijen 20-04-2020

Nr. 10 Blauwesteenstraat / Hoge Akkers 25-03-2020

Nr. 10 Blauwesteenstraat / Hoge Akkers 20-04-2020

Nr. II Delst 25-03-2020

Nr. II Delst 20-04-2020

Nr. 12 't Broek 25-03-2020

Nr. 12 't Broek 20-04-2020

Nr. 13 Achter de Berg 25-03-2020

Nr. 13 Achter de Berg 20-04-2020

Nr. 14 Grote Heide 25-03-2020

Nr. 14 Grote Heide 20-04-2020

Nr. 15 De Bleken 25-03-2020

Nr. 15 De Bleken 20-04-2020

Nr. 16 Heibloemsedijk 25-03-2020

Nr. 16 Heibloemsedijk 20-04-2020

Nr. 17 Koffiestraat 25-03-2020

Nr. 17 Koffiestraat 20-04-2020

Nr. 18 Herpersteeg 25-03-2020

Nr. 18 Herpersteeg 20-04-2020

Nr. 19 Baron van de Bogaerdelaan 25-03-2020

Nr. 19 Baron van de Bogaerdelaan 20-04-2020

2.2 *Inspectie ontwikkeling bloemenranden*

Nr. 1 Bosschebaan 25-03-2020

Nr. 1 Bosschebaan 20-04-2020

50% van de totale bloemenrand is geklept.

Nr. 1 Bosschebaan 20-04-2020

Langs het fietspad (Bosschebaan) is grond omgezet door de aannemer tijdens renovatiewerkzaamheden van het fietspad.

Nr. 1 Bosschebaan 18-05-2020

Nr. 1 Bosschebaan 10-07-2020

2-jarige randen zijn prima tot ontwikkeling gekomen.

Nr. 1 Bosschebaan 10-07-2020

Nr. 1 Bosschebaan 10-07-2020

Ook de 'gefreesde' strook langs het fietspad doet het redelijk.

Nr. 1 Bosschebaan 07-08-2020

Nr. 4 Ruitersweg West 25-03-2020

Bloemenrand is dit voorjaar voor 50% in de breedte geklepeld over de gehele lengte. Aan de slootkant niet, daar staat erg veel braam.

Nr. 4 Ruitersweg West 20-04-2020

Kruidenrand voor de helft geklepeld.

Nr. 4 Ruitersweg West 18-05-2020

Nr. 4 Ruitersweg West 10-07-2020

Veel Jacobskruiskruid. Van alle 3-jarige randen staat deze rand er het beste bij. Heeft wellicht te maken met het feit dat deze rand dit voorjaar geklepeld is?

Nr. 4 Ruitersweg West 07-08-2020

Nr. 5 Meerweg 25-03-2020

Ook hier veel bramen langs de slootkant. Veel oud slootmaaisel in deze rand, daardoor waarschijnlijk extra veel verruiging. Deze randen zijn dit voorjaar niet geklepeld.

Nr. 5 Meerweg 20-04-2020

Akker is geploegd. Deze 3-jarige rand is inmiddels erg verruigd.

Nr. 5 Meerweg 18-05-2020

Nr. 5 Meerweg 10-07-2020

Na 3 jaar is deze rand wel over de top. Er staat dan ook voornamelijk bijvoet, veel braam en nagenoeg geen bloemen.

Nr. 6 Schoonstraat 25-03-2020

Bouwland is omgeploegd, rand niet geklefeld.

Nr. 6 Schoonstraat 20-04-2020

Kruidenrand is erg aan het 'vergrassen'.

Nr. 6 Schoonstraat 18-05-2020

Nr. 6 Schoonstraat 10-07-2020

Veel gras in de rand en weinig variatie qua bloei.

Nr. 8 Weverstraat 25-03-2020

Rand was niet geklefeld.

Nr. 8 Weverstraat 20-04-2020

Kruidenrand met recent geploegde akker.

Nr. 8 Weverstraat 18-05-2020

Nr. 8 Weverstraat 10-07-2020

Kruidenrand met voornamelijk Jacobskruiskruid.

Nr. 8 Weverstraat 07-08-2020

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 25-03-2020

Rand was niet geklefeld.

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 20-04-2020

Bouwland recent geploegd.

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 18-05-2020

Tijdens deze inspectieronde hier ook een koppel patrijzen in de akkerrand waargenomen!

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 10-07-2020

Mooie 2-jarige randen.

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 07-08-2020

Nr. 15 De Bleken 25-03-2020

Nr. 15 De Bleken 20-04-2020

Nr. 15 De Bleken 18-05-2020

Nr. 15 De Bleken 10-07-2020

Veel gras en Canadese fijnstraal in de rand, weinig bloemen.

2.3 Enkele voorbeelden van randenbeheer op andere locaties in Nederland

Eindhoven

Eindhoven

Zuid-Limburg

3 Reacties van deelnemers

De deelnemers zijn nog steeds erg positief over de deelname aan deze pilot. Ondanks het minimale onderlinge contact vanwege corona is er volop enthousiasme en betrokkenheid te bespeuren. Sommige deelnemers hadden eind 2020 al een korte reactie per mail gegeven. Deze reactie werd tijdens een belronde met alle deelnemers nogmaals bevestigd. Hieronder volgt een korte samenvatting.

Vragen die tijdens de belronde naar voren kwamen:

VRAAG: Wat is het beste tijdstip om de randen licht te klepelen (2-jarige randen) of te ploegen (3-jarige randen)?

ANTWOORD: Voor beide geldt dat het beter is om de randen deze winter met rust te laten, omdat blijkt dat deze nog volop schuilgelegenheid bieden voor insecten en andere dieren.

VRAAG: Wanneer deze pilot voor een jaar wordt verlengd en de 3-jarige randen opnieuw moeten worden ingezaaid, hoe wordt er dan omgegaan met de extra kosten die dit voor de deelnemers met zich mee brengt? Andere jaren heeft men na het inzaaien 2 jaar 'niks' hoeven doen, dit compenseerde de inspanning en kosten van het inzaaien, maar wanneer de pilot nu voor één jaar wordt verlengd is er geen zekerheid dat betreffend perceel daarna ook nog kan worden gepacht tegen dezelfde voorwaarden. Hoe denkt de gemeente hierover?

VRAAG: Is er door de WUR nu ook onderzoek gedaan naar de biodiversiteit in de 3-jarige randen? Want ondanks dat deze door verruiging minder bloei laten zien is het voorstelbaar dat het voor de biodiversiteit toch bevorderlijk is.

VRAAG: Is aanpassing van het mengsel mogelijk, zodat er meer bloeiende kruiden in zitten die voor het publiek aantrekkelijk zijn?

Iedereen is het erover eens dat het alsnog toestaan van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen die gebruikt zijn bij de teelt van (voornamelijk) mais aanzienlijk hebben bijgedragen aan een redelijke oogst.

De bloemenranden hebben zich wisselend ontwikkeld. Maar we kunnen wel concluderen dat er in de 3-jarige randen weinig bloemen meer te zien zijn. Sommige 3-jarige randen zijn zelfs grotendeels overwoekerd met braam en bijvoet. Dit verklaart ook de reactie van omstanders die het soms maar 'een bende' vinden!

De verschillen in ontwikkeling van de 2-jarige randen zit hem volgens de deelnemers vooral in de bodemgesteldheid van het betreffende perceel. De 'Hoge Akkers' heeft bijvoorbeeld dit jaar een mooi resultaat gegeven, terwijl het perceel aan 'De Bleken' nauwelijks bloemen voortbracht. Omdat de aanpak hetzelfde is geweest ligt het verschil waarschijnlijk aan de bodemgesteldheid.

4 Adviezen en suggesties voor 2021

1. De in 2020 inmiddels 3-jarige randen hebben zich dusdanig verruigd dat er weinig bloeiende kruiden meer in staan. Wel veel braam en metershoge bijvoet en melde.
2. Het voorstel is om de 3-jarige randen in het voorjaar van 2021 te klepelen, te ploegen en opnieuw in te zaaien.
3. Eventueel kan dan ook het slootmaaisel, dat dit jaar en voorgaande jaren is blijven liggen, mee geklepeld en ondergewerkt worden.
4. De 2-jarige randen in het voorjaar ook licht klepelen,
5. Gebruik van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen blijven toestaan voor een goede oogst.
6. Echter geen gebruik van bestrijdingsmiddelen toestaan in de bloemenranden.
7. Gelet op de reacties van het publiek is een zaadmengsel met meer bloemenpracht aan te bevelen. Inzaaien van zonnebloemen wordt gesuggereerd omdat dit hinderlijke kruiden tegen zou gaan én daarnaast volop tot de verbeelding sprekende bloemen voortbrengt.
8. De voorkeur voor een mengsel met een goede balans van kruiden voor insecten

Voorjaar 2021, klepelen randen.

5 Vervolg ontwikkeling bloemenranden in 2021

5.1 Inzaaien

In het voorjaar van 2021 zijn de tweejarige randen licht geklepeld en de driejarige bloemenranden ondergewerkt en opnieuw ingezaaid. Dit laatste was noodzakelijk omdat bepaalde soorten zoals o.a. bijvoet en Canadese fijnstraal de overhand begonnen te krijgen en de bloemenrand sterk begon te verruigen met o.a. braam. Er is bij het inzaaien wederom hetzelfde mengsel gebruikt als eerder door de WUR is aanbevolen. De 'houdbaarheid' van een bloemenrand, zoals die in deze pilot beheerd werd, komt daarbij op maximaal 3 jaar. Waarbij er in het tweede jaar telkens optimaal insectenleven werd geconstateerd.

Inzaaien voorjaar 2021.

Inzaaien voorjaar 2021.

5.2 *Inspectie bloemenranden*

Hieronder een fotoverslag van inspectieronden van de inmiddels 3-jarige randen en de dit voorjaar ingezaaide (eenjarige) bloemenranden zoals we die in juni en augustus 2021 aantreffen.

Nr. 1 Bosschebaan 17-06-2021

Nr. 1 Bosschebaan 02-08-2021

Deel van de rand is verwijderd i.v.m. realisatie bouwplannen gemeente Bernheze.

Nr. 4 Ruitersweg West 17-06-2021

Eenjarige rand.

Nr. 4 Ruitersweg West 02-08-2021

Mooie bloemenrand.

Nr. 5 Meerweg 17-06-2021

Eenjarige rand.

Nr. 5 Meerweg 02-08-2021

Nr. 6 Schoonstraat 17-06-2021

Rand is aan het vergrassen.

Nr. 6 Schoonstraat 02-08-2021

Nr. 8 Weverstraat 17-06-2021

Rand is mooi tot ontwikkeling gekomen.

Nr. 8 Weverstraat 02-08-2021

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 17-06-2021

Mooie rand met klaproos en korenbloem.

Nr. 10 Blauwesteenweg (Hoge Akkers) 02-08-2021

Nr. 15 De Bleken 17-06-2021

Veel gras, weinig bloemen.

Nr. 15 De Bleken 02-08-2021

6 Conclusies

In 2021 zal het document dat is opgesteld om tot duurzame pacht te komen verder uitgewerkt en met de partners besproken worden. Waarbij bloemenranden zeker onderdeel zullen blijven van het duurzaam verpachten van gemeentegrond.

Voor een goede aanpak van de aanleg en het vervolgbeheer van een mooie bloemenrand is het van belang dat het juiste bloemenzaad wordt gebruikt. Eerdere bevindingen over het beheer ervan, verwoord in voorgaande verslagen, zoals het klepelen van de randen in het voorjaar, de juiste cyclus van omploegen, het wederom inzaaien van de bestaande randen, het op een juiste manier verwerken van het slootvuil en het verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de randen, zijn de belangrijkste conclusies om mee te nemen in het document voor duurzame pacht.

7 Geraadpleegde bronnen

- <https://www.wegwijzerbestuivers.nl/>
- <http://biodiversiteitsmonitormelkveehouderij.nl/>
- <https://www.wur.nl/>
- <http://www.louisbolk.org/nl/home>

Colofon

©2021 Gemeente Bernheze

Een uitgave van de Gemeente Bernheze, augustus 2021

Neem voor meer informatie contact op met Gemeente Bernheze, Esther Rutten, e.rutten@bernheze.org

tekst: Robert Ceelen, Natuur en Mens

tekstbewerking: Erica de Leeuw

foto's: Bert van Hoek, Jos van de Hurk, Jos van den Akker en Robert Ceelen

vormgeving: Martien Yland, mwfy beeld&taal

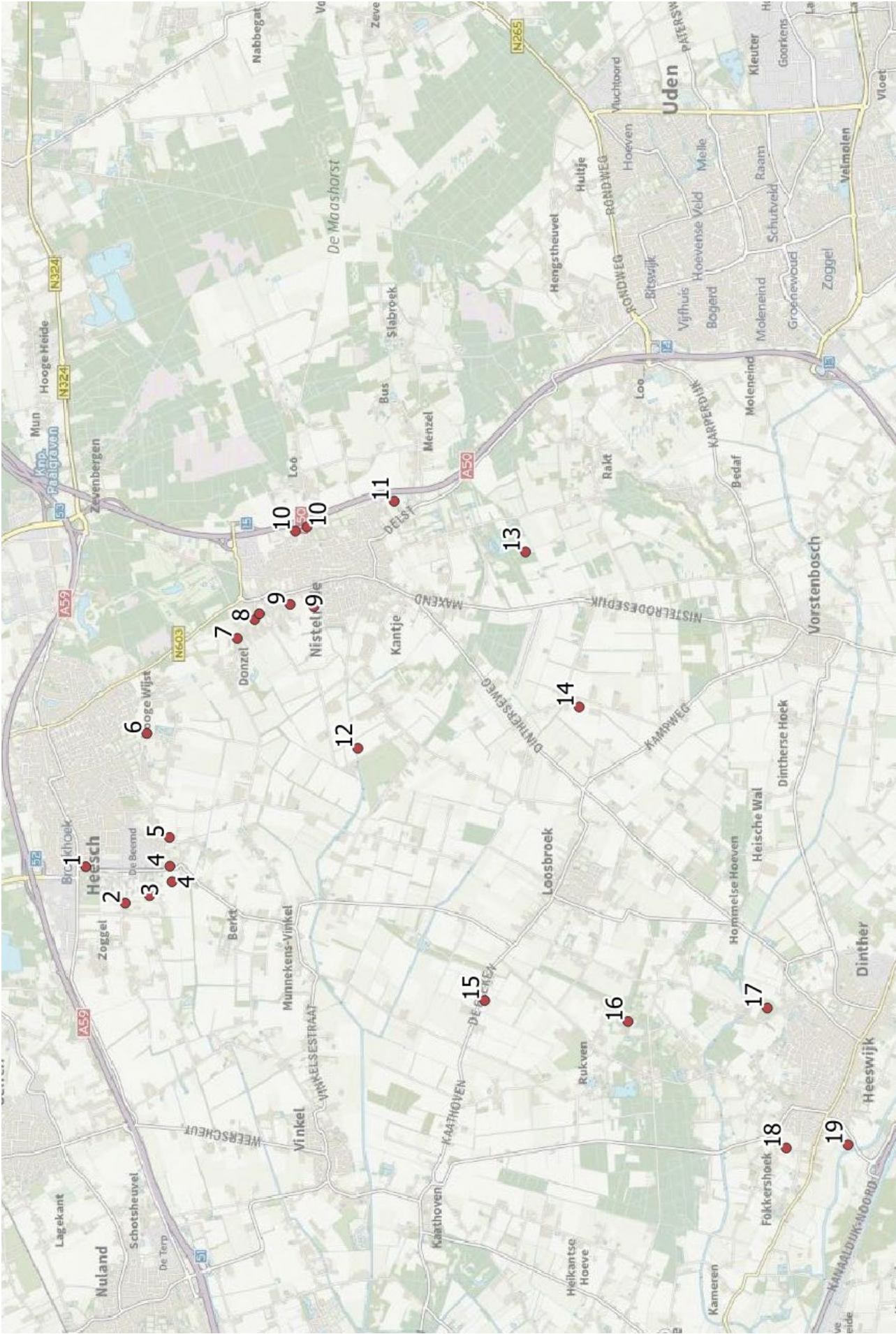
Bijlage I Kaart en luchtfoto met percelen

Naam en plaats percelen; zie kaart op volgende pagina en luchtfoto op pagina....

1. Bosschebaan - Heesch
2. Zoggelsestraat - Heesch
3. Nieuwe Erven - Heesch
4. Ruitersweg West - Heesch
5. Meerweg - Heesch
6. Schoonstraat - Heesch
7. Donzel - Nistelrode
8. Weverstraat - Nistelrode
9. Weijen - Nistelrode
10. Blauwesteenstraat / Hoge Akkers - Nistelrode
11. Delst - Nistelrode
12. 't Broek - Nistelrode
13. Achter de Berg - Nistelrode
14. Grote Heide - Vorstenbosch
15. De Bleken – Heeschwijk Dinther
16. Heibloemsedijk - Loosbroek
17. Koffiestraat – Heeschwijk Dinther
18. Herpersteeg – Heeschwijk Dinther
19. Baron van de Bogaerdelaan – Heeschwijk Dinther

Nummers percelen

1. Bosschebaan - Heesch
2. Zoggelsestraat - Heesch
3. Nieuwe Erven - Heesch
4. Ruitersweg West - Heesch
5. Meerweg - Heesch
6. Schoonstraat - Heesch
7. Donzel - Nistelrode
8. Weverstraat - Nistelrode
9. Weijen - Nistelrode
10. Blauwesteenstraat / Hoge Akkers - Nistelrode
11. Delst - Nistelrode
12. 't Broek - Nistelrode
13. Achter de Berg - Nistelrode
14. Grote Heide - Vorstenbosch
15. De Bleken – Heeschwijk Dinther
16. Heibloemsedijk - Loosbroek
17. Koffiestraat – Heeschwijk Dinther
18. Herpersteeg – Heeschwijk Dinther
19. Baron van de Bogaerdelaan – Heeschwijk Dinther

Nummers percelen

1. Bosschebaan - Heesch
2. Zoggelsestraat - Heesch
3. Nieuwe Erven - Heesch
4. Ruitersweg West - Heesch
5. Meerweg - Heesch
6. Schoonstraat - Heesch
7. Donzel - Nistelrode
8. Weverstraat - Nistelrode
9. Weijen - Nistelrode
10. Blauwesteenstraat / Hoge Akkers - Nistelrode
11. Delst - Nistelrode
12. 't Broek - Nistelrode
13. Achter de Berg - Nistelrode
14. Grote Heide - Vorstenbosch
15. De Bleken – Heeschwijk Dinther
16. Heibloemsedijk - Loosbroek
17. Koffiestraat – Heeschwijk Dinther
18. Herpersteeg – Heeschwijk Dinther
19. Baron van de Bogaerdelaan – Heeschwijk Dinther

Bijlage 2 Voorwaarden pilot bloemrijke randen 2020

Langs een weiland

Een bloemrijke rand is een aaneengesloten rand met een gevarieerde kruidachtige begroeiing van inheemse grassen en kruiden die jaarlijks gemaaid wordt.

1. De rand maakt tenminste $\frac{1}{4}$ deel uit van 1 ha; de breedte en exacte ligging van de rand wordt in overleg vastgesteld.
2. De rand hoeft in 2020 niet opnieuw te worden ingezaaid.
3. De pilot wordt begeleid door een partij die door de gemeente is/wordt aangewezen. De pachter is verplicht deze partij te allen tijde toegang tot het perceel te verschaffen teneinde de ontwikkeling van de rand te monitoren en controleren.
4. De rand wordt maximaal 2 en minimaal 1 maal per jaar gemaaid en het maaisel wordt binnen 15 dagen na het maaien afgevoerd; tussen 1 april en 1 juli is maaien niet toegestaan. De periode tussen twee maaibeurten is minimaal 3 maanden.
5. De rand wordt niet bemest en er wordt geen slootveegsel en/of –bagger opgebracht.
6. De rand wordt niet beweid en bij beweiding van de aanliggende gronden is een raster aanwezig dat zich op de grens van de rand met het aanliggende weiland bevindt.
7. Het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de rand is niet toegestaan.
8. De rand wordt niet gebruikt als pad behoudens het incidentele gebruik als onderhoudspad voor het schouwen van de aanliggende sloot of het uitvoeren van onderhoud aan de rand zelf.

Langs een akker

Een akkerflora- en faunarand is een aaneengesloten rand die jaarlijks ingezaaid wordt met granen, niet zijnde maïs, of een akkerrandenmengsel.

1. De rand maakt tenminste $\frac{1}{4}$ deel uit van 1 ha; de breedte en exacte ligging van de rand wordt in overleg vastgesteld.
2. De rand hoeft in 2020 niet opnieuw te worden ingezaaid.
3. De pilot wordt begeleid door een partij die door de gemeente is/wordt aangewezen. De pachter is verplicht deze partij te allen tijde toegang tot het perceel te verschaffen teneinde de ontwikkeling van de rand te monitoren en controleren.
4. Het gewas wordt niet geoogst. Een akkerrand met zomergraan of een akkerrandenmengsel blijft in de winter staan en wordt pas in het daaropvolgende voorjaar ondergewerkt.
5. De rand wordt niet bemest en er wordt geen slootveegsel en/of –bagger opgebracht.
6. Mechanische onkruidbestrijding en het gebruik van chemische (onkruid) bestrijdingsmiddelen in de rand is niet toegestaan.
7. De rand wordt niet gebruikt als pad of manoeuvreerruimte behoudens het incidentele gebruik als onderhoudspad voor het schouwen van de aanliggende sloot.

Algemeen

Van deze voorwaarden kan in overleg worden afgeweken, mits dit voldoende wordt beargumenteerd en gemotiveerd.

Natuur en Mens

Robert Ceelen

r.ceelen@natuurenmens.nu